Asiantuntijalausunto sivistysvaliokunnalle 27.2.2024: Perusopetuksen oppilaiden kansalliset oppimistulokset PISA 2022-tutkimuksessa

Harry Lunabba
VTT/ Yliopistotutkija
Helsingin yliopisto

Aluksi

Olen tutustunut kansallisiin ja kansainvälisiin julkaisuihin liittyen PISA 2022-tutkimukseen (Hiltunen ym 2023; Schleicher 2023; OECD 2023). Lausunnossani esitän pohdintoja ja päätelmiä tuloksista kolmella tasolla: 1) yleisesti, 2) liittyen sukupuolten väliseen tasa-arvoon ja 3) opetusteknologiaan liittyvään keskusteluun.

Olen koulutukseltani valtiotieteen tohtori ja toimin yliopistotutkijan tehtävässä Helsingin yliopiston valtiotieteellisessä tiedekunnassa sosiaalityön tieteenalalla. Tutkimuksissani olen perehtynyt erityisesti poikien ja nuorten miesten hyvinvoinnin ja koulutuksen tutkimukseen, sekä eurooppalaisen koulutusjärjestelmän vertailevaan tutkimukseen. Olen suunnittelemassa tutkimushanketta liittyen opetusteknologian ja älylaitteiden käyttöön luokkahuoneissa, ja tähän liittyen olen perehtynyt myös digitaalista opetusta käsittelevään tutkimuskirjallisuuteen.

1) **Yleisesti PISA 2022-tutkimuksesta**

PISA 2022-tutkimuksesta voi yleisesti todeta, että kyse on luotettavasta ja laajasta kansainvälisestä tutkimuksesta, joka antaa parhaan olemassa olevan tiedon peruskoulutuksen kehityksestä. Tutkimuksen tulosten avulla saadaan kansanvälistä vertailutietoa peruskoulun oppilaiden osaamisen ajallisesta kehityksestä kolmelta vuosikymmeneltä. Lisäksi PISA-tutkimuksen avulla voidaan tarkastella sukupuolten välisiä eroja, sekä oppilaiden sosioekonomisen taustan vaikutuksia oppimistuloksiin. PISA-tutkimuksessa kerätään myös vertailutietoa maahanmuuttajataustaisten nuorten osaamisen tasosta.

Suomalaisten oppilaiden keskiarvo on hyvällä tasolla kaikilla PISA-tutkimuksen osa-alueilla ja tulosten perusteella voidaan katsoa, että suomessa on toistaiseksi hyvin toimiva ja kansainvälisissä vertailuissa tasa-arvoinen koulutusjärjestelmä.

Huomioitavaa kuitenkin on, että suomalaisten oppilaiden PISA-tulokset ovat laskeneet johdonmukaisesti vuodesta 2006 lähtien ja tulosten lasku on ollut edelliseen PISA-tutkimukseen verrattuna verrattain jyrkkää. Tulosten heikentymisen myötä, suomalainen koulutusjärjestelmä ei erotu erityisenä huippujärjestelmänä, vaikka suomalaiset oppilaat menestyvät edelleen paremmin, kuin esimerkiksi muiden pohjoismaiden oppilaat.

Tulosten johdonmukainen heikentyminen kolmen vuosikymmenen aikana sekä heikkojen osaajien ryhmän kasvu antaa aihetta pohtia keinoja muuttaa ja kehittää suomalaista koulutusjärjestelmää. Tulosten heikkenemisen syitä tulee myös tarkastella laaja-alaisesti monista eri näkökulmista.

2) **Sukupuolten tasa-arvo**

Suomalaisten tyttöjen tulokset ovat aikaisempina vuosina olleet merkillepantavan korkeat erityisesti lukutaidossa, mutta suomalaiset tytöt ovat myös monista muista maista poiketen pärjänneet poikia

keskimääräisesti paremmin myös matematiikassa. Viimeisimmissä tuloksissa suomalaisten tyttöjen ja poikien erot luonnontieteissä oli OECD-maiden suurin tyttöjen hyväksi. Suomalaisten tyttöjen ja poikien keskiarvojen ero lukutaidossa on aikaisempina vuosina ollut OECD-maiden suurin.

Tilanne poikien ja tyttöjen osaamistasojen välillä on kuitenkin tasoittunut viimeisimpien tulosten valossa, johtuen tyttöjen keskiarvojen pudotuksesta. Suomalainen koulutusjärjestelmä näyttäytyykin tasa-arvoisempana kuin aikaisemmin, mutta tätä kehitystä selittää valitettavasti tyttöjen keskiarvon lasku, joka on ollut jyrkempää kuin poikien tulosten lasku. Poikien osaamisen taso ei siis ole nousut lähemmäksi tyttöjen osaamisen tasoa, vaan tyttöjen taso on laskenut lähemmäksi poikien tasoa.

Osaamisen eriarvoistuminen suomalaisissa kouluissa näyttäytyy myös osaamistulosten kasvavana varianssina. Varianssi opetustuloksissa kasvaa myös siitä huolimatta, että tyttöjen ja poikien erinomaisten osaajien ryhmät pienenevät. Kehityksessä korostuu siis heikkojen osaajien ryhmien osaamiskuilu suhteessa muihin oppilaisiin.

Suomalaista ja kansainvälistä PISA-keskustelua on värittänyt pitkään julkisuudessa esitetyt kategoriset yleistykset tyttöjen hyvästä koulumenestyksestä ja poikien epäonnistumisesta. Sukupuoltenvälisen tasa-arvon tarkastelussa on kuitenkin syytä tarkastella keskiarvovertailujen sijaan, poikien ja tyttöjen sijoittumista eri osaamistasoille. Tällaisessa tarkastelussa voidaan todeta, että tyttöjä ja poikia sijoittuu kaikille osaamistasoille, eikä koulutusjärjestelmää voida esimerkiksi katsoa olevan kaikille pojille järjestäen epäsuotuisa.

Se mikä toisaalta antaa aihetta pohdintaan ja huoleen on, että sukupuoltenväliset erot ovat johdonmukaisesti saman suuntaiset ja poikien osaamisen keskiarvoa ei olla missään vaiheessa onnistuttu nostamaan. Erityisesti tulisi kiinnittää huomiota siihen kehitykseen, että heikkojen osaajien osuus kasvaa, mikä alentaa erityisesti poikien keskiarvoja. Myös tyttöjen heikkojen osaajien osuus kasvaa, vaikka tyttöjen heikkojen osaajien osuus on poikien ryhmää pienempi.

Katson, että tasa-arvon edistäminen koulutusjärjestelmässä edellyttää huomion kiinnittämistä, erityisesti heikkojen osaajien ryhmään, joissa on sekä poikia ja tyttöjä. Erityistä huomiota tulisi myös kiinnittää poikien lukutaidon kehittämiseen. Tasa-arvon edistämisen kannalta olisi myös keskeistä välttää sukupuoleen perustuvia negatiivisa kategorisia yleistyksiä, eritoten sellaisia asetelmia, jossa tarpeettomasti korostetaan esimerkiksi poikien kouluvastaisuutta. PISA-tulokset osoittavat selkeästi, että sukupuolten sisäinen vaihtelu on merkittävää ja osaamiserojen syitä tulee tarkastella monesta eri näkökulmasta, erityisesti huomioimalla miten voidaan lieventää sosioekonomisen taustan vaikutukset oppimistuloksiin.

Suomalaisessa koulutuskeskustelussa on viimeisten vuosikymmenien ajan painotettu oppilaiden sosiaalista toimijuutta (Ojala ym 2009), joka korostaa lasten ja nuorten itseohjautuvuuden potentiaalia. Lasten ja nuorten kompetenssien ja aloitteellisuuden huomioiminen on sinänsä arvokas lapsi- ja nuorisolähtöinen näkökulma. Mutta, on syytä tarkastella, korostuuko lasten ja nuorten omatoimisuus koulutusrakenteissa tavalla, joka ei ole tarkoituksenmukaista erityisesti heikkojen osaajien osalta. Aikuisjohtoisen ohjauksen merkitys saattaa myös korostua ajassa, jossa teknologien kehitys kiihtyy ja tulevaisuuden osaamistarpeet ovat vaikeammin ennakoitavissa.

3) Opetusteknologia ja oppiminen

Digitaalisten välineiden ja teknologian käyttö opetuksessa on herättänyt laajaa keskustelua ja toisinaan esitetään voimakkaita kantoja teknologisen kehityksen ja digitaalisten välineiden haitoista luokkahuoneissa. Keskustelua teknologiasta ja opetuksesta voi tosin luonnehtia epätäsmälliseksi, koska puheenvuorissa ei aina tehdä selkeää eroa siitä kohdistuuko kritiikki ja huoli oppilaiden omaan

ja vapaa-aikaan liitettävään älypuhelimien käyttöön vai teknologisten välineiden suunnitelmalliseen käyttöön opetustarkoituksessa. PISA-2022 tutkimuksen kansainvälisessä julkaisussa (Schleicher 2023, 34) todetaankin, että koulujen tulevaisuuden haasteena on edistää hallittua teknologisten välineiden integraatiota opetuksessa, samalla kuin tulisi osata minimoidaan digitaalisten laitteiden aiheuttamia häiriöitä. Oleellista on myös hyväksyä, että perinteistä osaamista kuten esimerkiksi lukutaitoa tarvitaan edelleen, saman aikaisesti, kun nuorten tulee kehittää digitaalista osaamistaan sekä kykyä hyödyntää uusia teknologisia innovaatioita.

Tutkimustieto digitaalisten laitteiden ja opetusmenetelmien hyödyistä ja haitoista ovat toistaiseksi hyvin epävarmoja ja tutkimusten tulokset ovat keskenään ristiriitaisia (esim. Juuti ym. 2022; Beyens ym. 2020; Brooks 2015; Dienlin & Johannes 2022). Opetusteknologian käytöstä on saatu myönteisiä tutkimustuloksia, samalla kuin esimerkiksi tuoreista PISA-tuloksissa ilmenee, että hyvin suuri osa oppilaista kokevat älylaitteet luokkahuoneissa häiritseviksi (Schleicher 2023, 35).

Keskeistä olisikin pohtia ja tarkentaa miten teknologiaa ja älylaitteita käytetään luokkahuoneissa, sekä kehittää tapoja tunnistaa haitallisia ja hyödyllisiä käytäntöjä opetusteknologiaan ja älylaitteisiin liittyen. Teknologisten laitteiden ja opetusvälineiden käyttö on toistaiseksi hyvin vaihtelevaa luokkahuoneissa ja opettajilla on todennäköisesti hyvinkin erilaatuisia valmiuksia ja asenteita liittyen opetusteknologian käyttöön. Opetusteknologian kehittämistä tulisi kuitenkin jatkaa, mutta keskeistä olisi, että kehittämistyö olisi johdonmukaista ja kokeiluihin liitettäisiin kunnianhimoista tutkimusta, jonka kautta voidaan tarkemmin arvioida teknologian, opetuksen järjestämisen ja oppimisen suhdetta. Tutkimusta tarvitaan siis sekä älylaitteiden aiheuttaman häirinnän hallitsemisesta, sekä opetusteknologian implementoinnista opetuksessa.

Lähteet

Beyens, I., Pouwels, J. L., van Driel, I. I., Keijsers, L., & Valkenburg, P. M. (2020). The effect of social media on well-being differs from adolescent to adolescent. *Scientific Reports*, *10*(1), 10763.

Brooks, S. (2015). Does personal social media usage affect efficiency and well-being?. *Computers in human behavior*, *46*, 26-37.

Dienlin, T., & Johannes, N. (2022). The impact of digital technology use on adolescent well-being. *Dialogues in clinical neuroscience*.

Hiltunen, Jenna & Ahonen, Arto & Hienonen, Ninja & Kauppinen, Heli & Kotila, Jenni & Lehtola, Piia & Leino, Kaisa & Lintuvuori, Meri & Nissinen, Kari & Puhakka, Eija & Sirén, Marjo & Vainikainen, Mari-Pauliina & Vettenranta, Jouni. Pisa 2022 ensituloksia. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2023:49. Opetus- ja kulttuuriministeriö.

Juuti, K., Kervinen, A., & Loukomies, A. (2022). Quality over frequency in using digital technology: Measuring the experienced functional use. *Computers & Education*, *176*, 104361.

OECD (2023), *PISA 2022 Results (Volume I): The State of Learning and Equity in Education*, PISA, OECD Publishing, Paris, https://doi.org/10.1787/53f23881-en.

Ojala, H., Palmu, T., & Saarinen, J. (Eds.) (2009). *Sukupuoli ja toimijuus koulutuksessa*. Vastapaino.

Schelicher, Andreas (2023) PISA 2022: Insights and Interpretations OECD.